

ŠTO I KAKO NAKON KATAKLIZME BOŽO LETUNIĆ, INŽENJER GRADITELJSTVA I DUGOGODIŠNJI ČELNI ČOVJEK ZAVODA ZA OBNOVU DUBROVNIKA NUDI RJEŠENJA

Dubrovnik smo nakon potresa obnavljali od poreza na alkohol i razgledanja Grada

Piše:
Gabrijela
Bijelić

Zbog serije razornih potresa krajem 2020., Banovina je privremeno preuzela 'seizmički primat' od truno najaktivnijeg područja u Hrvatskoj – onog dubrovačkog. Dok tlo u Petrinji, Sisku i Glini ne prestaje podrhtavati, statičari, arhitekti i građevinska struka osmišljavaju modele obnove stambenog fonda i povijesne baštine nakon prirodne katastrofe.

Među stručnjacima kojima su ovih dana na pameti potresom poharani prostori je i iskusni dubrovački inženjer graditeljstva, konstruktor, dugogodišnji čelni čovjek Zavoda za obnovu Dubrovnika, Božo Letunić. Dok razmišlja kako bi se najbrže i s najboljim učinkom moglo pomoći stradalnicima, Letuniću se neminovno nameću usporedbe s dubrovačkom kataklizmom iz 1979. Iako između ovih događaja postoji više

Usporedo sa zbrinjavanjem stradalnika od potresa 1979., izrađena je dokumentacija za izgradnju zamjenskih kuća na izvangradskom području. Dva projektna biroa, P.B. Arhitekt i P.B. GP Dubrovnik, izradili su svaki po 20 različitih projekata obnove, ovisno o budućim potrebama stanara koji bi birali za njih odgovarajući model

razlika nego sličnosti, neke konstante ostaju.

Hitni sastanak na Petki

Za gospara Letunića 'sveto trojstvo' za uspjeh obnove su jasna zakonska regulativa, znanje i sloboda struke u odlučivanju. Dodana vrijednost je nulta tolerancija na korupciju. - Zakon o obnovi Dubrovnika kao dobra podloga postoji već desetljećima,

od zadnjih promjena 1999. netaknut i pogodan za korištenje za Zagreb i Banovinu. U financiranju obnove odavno je poznat model prema kojemu 60 posto troškova obnove preuzima država, po 20 posto gradovi odnosno županije, te 20 posto privatni vlasnici. Jednako važno je i stručno tijelo čije se mišljenje u obnovi bespogovorno uvažava.

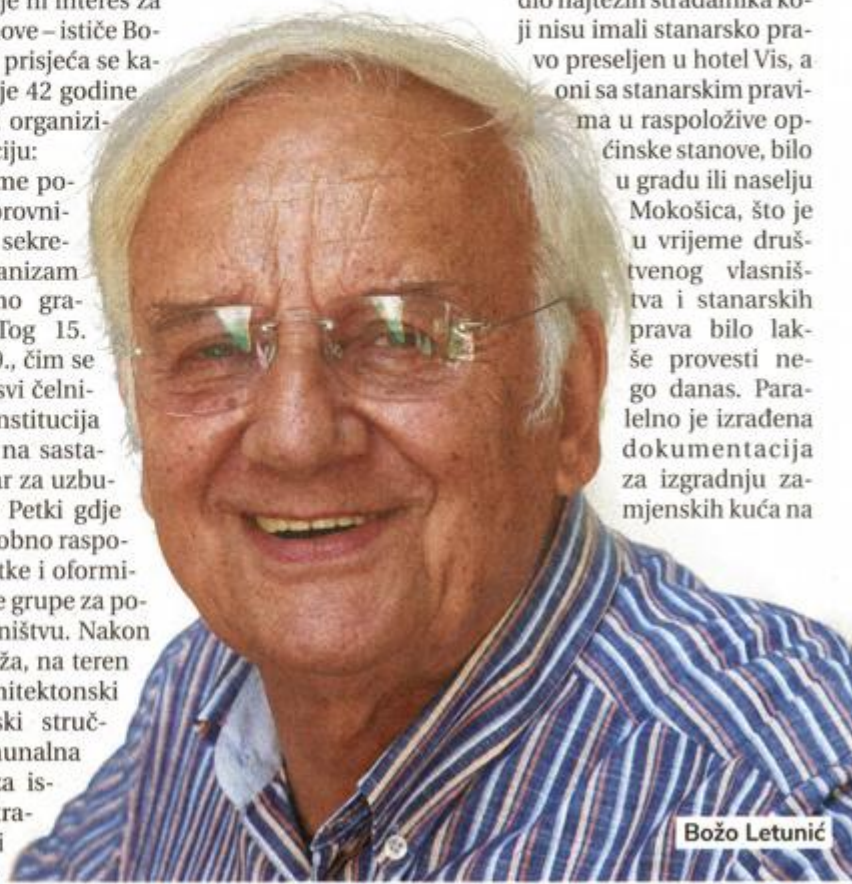
Nisam pobornik savjetodavnih tijela koja pro forma

uključuju stotine pojedina i dosta birokracije, od pomoćnika ministara, preko državnih tajnika, predstavnika komora i sličnih profila koji ne posjeduju ni kompetencije ni interes za poslove obnove – ističe Božo Letunić i prisjeća se kako su se prije 42 godine Dubrovčani organizirali za sanaciju:

- U vrijeme potresa u Dubrovniku bio sam sekretar za urbanizam i komunalno graditeljstvo. Tog 15. travnja 1979., čim se tlo smirilo, svi čelnici javnih institucija pozvani su na sastanak u Centar za uzbuđivanje na Petki gdje smo međusobno raspodijelili zadatke i oformili operativne grupe za pomoć stanovništvu. Nakon Crvenog križa, na teren su izašli arhitektonski i građevinski stručnjaci, komunalna poduzeća za ispomoc stradalnicima i osiguranje

infrastrukture. Veliki sigurnosni problem bio je što dio stanovništva nije želio napustiti teško oštećene kuće i stanove. Ne samo u Dubrovniku, već i po

Konavlima, od Vodovade i Dubravke, preko gornjeg dijela Župe do Rijeke dubrovačke. Godina je potrošena na adekvatno zbrinjavanje ljudi – sjećam se da je dio najtežih stradalnika koji nisu imali stanarsko pravo preseljen u hotel Vis, a oni sa stanarskim pravima u raspoložive općinske stanove, bilo u gradu ili naselju Mokošica, što je u vrijeme društvenog vlasništva i stanarskih prava bilo lakše provesti nego danas. Paralelno je izrađena dokumentacija za izgradnju zamjenskih kuća na

Božo Letunić

Vrhunska imena

Stručno-savjetodavnu komisiju za obnovu Dubrovnika u posljednjih su četrdesetak godina vodila vrhunska imena graditeljske i konzervatorske struke. Letunić spominje tako Andra Mohorovičića, Milana Preloga, Cvita Fiskovića, Marijana Kolarića, Antu Marinovića-Uzelca, Berislava Šerbetića, Ivu Maroevića, Veselina Simovića, Svetu Vučenovića, Miljenka Domijana i Davorina Stipetića, sve vrhunska imena struke.

izvangradskom području, u dva projektna biroa, kod tadašnjeg P.B. Arhitekta i Projektnog biroa GP Dubrovnik. Svaki je biro osigurao po 20 različitih projekata, ovisno o budućim potrebama vlasnika koji su mogli odabrati graditi na parceli neposredno srušenog ili oštećenog objekta. Projektna dokumentacija i građevinska dozvola bile su besplatne.

Obnovljeno 700 do 800 kuća

Za početak sanacije i gradnje osigurani su vrlo povoljni krediti Dubrovačke banke a za najugroženije stanovnike dodijeljene pomoći u materijalu putem "Swiss disaster relief" fonda. Najveća prednost odabranog pristupa bila je ostanak ljudi u matičnoj sredini. Potres je bio inicijalna kapsula za obnovu i izgradnju novih objekata, što je srećom utjecalo i na sprečavanje raseljavanja u vrijeme ekonomskog razvoja i ekspanzije u općini Dubrovnik.

U ovom sustavu izgrađeno je od 700 do 800 novih kuća. Nadam se da će taj model zaživjeti i u Petrinji – optimističan je Letunić.

Dubrovački potres, što zbog turističkog imidža Grada, što zbog tada dobrosusjedskih odnosa prema Crnoj Gori koja je najgore stradala, u to doba nije bio novinarski potentna tema.

Malo nas je bilo u medijima, no mi smo utiho radili bez predaha. Procjenu štete na spomeničkoj baštini je vodio prof. Josip Jelovac, koji je na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu predavao konstrukciju – spominje se Letunić i otkriva kako se i u ono doba po preporuci UNESCO-a koristio sustav raznobojnih markica za označavanje stupnja oštećenosti pojedinih građevina, i to šest kategorija oštećenja; crvena za rušenje, te narančasta, žuta i tri zelene, ovisno o oštećenju konstrukcije, sličan onom kakvog sad vidamo na pročeljima u Zagrebu, Petrinji, Sisku...- kaže naš sugovornik i nastavlja:

Sabor tadašnje SR Hrvatske formirao je Odbor

za obnovu Dubrovnika na čijem su čelu bili dr. Danijel Režek, ing. Ante Marković i dr. Franjo Tuđman. Prvi je predsjednik izabran s Odborom odmah u lipnju 1990. i kao povjesničar bio je jako ponosan na tu funkciju.

Bivša općina Dubrovnik je za donošenje operativnih odluka formirala svoj vlastiti Zavod za obnovu sa upravljačkim tijelom Savjet za obnovu, čiji je prvi i dugogodišnji predsjednik bio prof. Rudi Jelić. U međuvremenu su uloženi napor oko spašavanja stambenog fonda, a paralelno s njim i arheološka, geomehanička, geofizička i restauratorska istraživanja, arhitektonska i fotogrametrijska snimanja, urbanistički plan Grada i kontaktnih zona, istraživanja starih materijala i izgrađenih modela zidova dubrovačke arhitekture, mortova, sve u svrhu paralelne pripreme dokumentacije za prvih deset pilot objekata za sanaciju. Velika prednost Dubrovnika u odnosu na druge gradove je što ima bogatu i očuvanu arhivsku građu i iz razdoblja Republike i iz posljednja dva stoljeća – otkriva bivši direktor ZOD-a.

Dogovor s Atlasom

Kao i uvijek, nametnuto se problem financiranja obnove, posebno značajnosti.

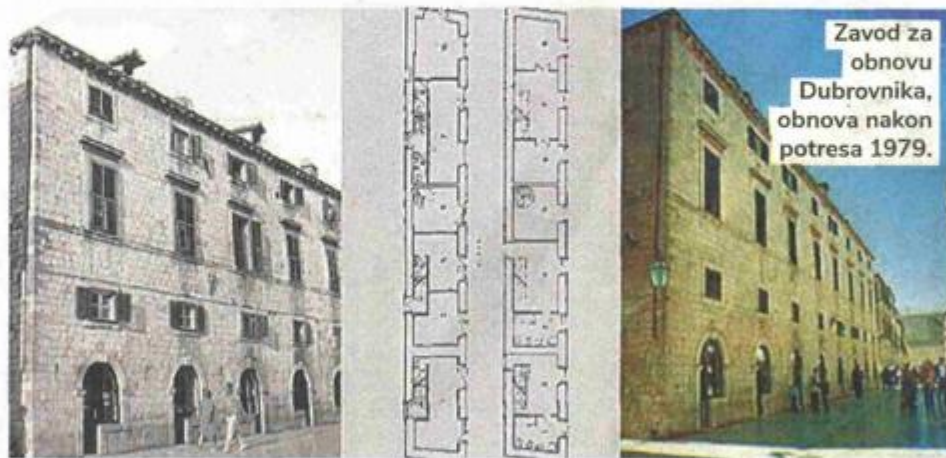
Osim fonda solidarnosti, na početku nije bilo naznaka republičkih sredstava, no mi smo ipak pripremali projektnu dokumentaciju za obnovu Katedrale, tvrđave svetog Ivana, Muzičke škole, zgrade Općine, samostana Rožat i Kneževog dvora. Sredstva od solidar-

Seizmički rizične točke

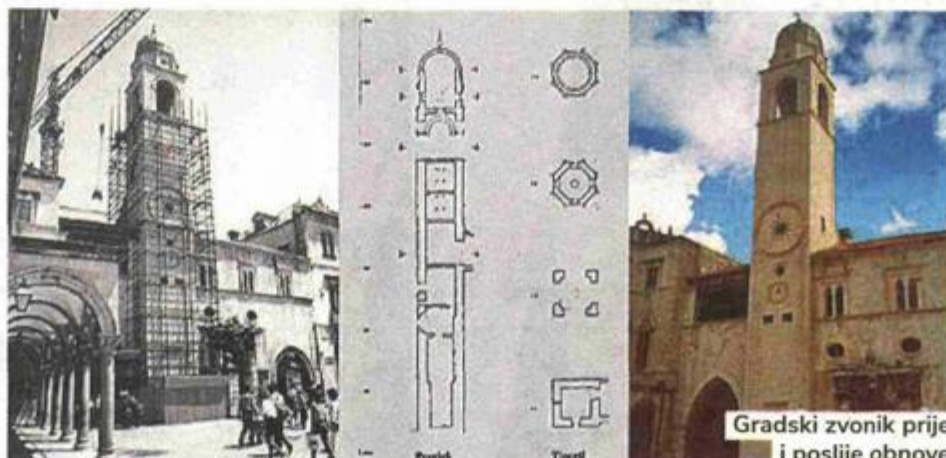
Uz već više puta spomenutu Mokošicu i obalu Rijeke Dubrovačke koja je zbog klizišta seizmički uvijek rizična, Božo Letunić navodi da i u spomeničkoj jezgri unatoč sustavnoj obnovi još ima crnih točaka. Radi se o dijelu Straduna, dijelu oko Pravoslavne crkve, Pustijerne i Svetoj Mariji koja još nije obuhvaćena sustavnom obnovom.

Zgrada gradske vijećnice prije i nakon obnove

Zavod za obnovu Dubrovnika, obnova nakon potresa 1979.

Gradski zvonik prije i poslije obnove

Sabor tadašnje SR Hrvatske odmah nakon potresa formirao je Odbor za obnovu Dubrovnika na čijem su čelu bili dr. Danijel Režek, ing. Ante Marković i dr. Franjo Tuđman, povjesničar i prvi predsjednik samostalne Hrvatske

nosti smo brzo potrošili na šest kapitalnih objekata spomenika kulture baš kad me na razgovor pozvao tadašnji potpredsjednik vlade SR Hrvatske za gospodarstvo Gojko Šteković. Ni prije ni poslije tog sastanka nisam vidio tog čovjeka, ali sam ga zapamtio zavazda. Rekao je 'mi nećemo obnavljati Dubrovnik iz republičkog proračuna, on je kratkoro-

čan u planiranju i nepredvidiv, jedne godine ode na vodne projekte, drugu na školstvo, a vama treba stalan priljev novca pa ćemo Dubrovnik odraditi kao Eiffelov toranj, obnavljati ga odozdo prema gore, i ponovo.' I tako smo krenuli po tom obrascu. Točno sedam godina nakon potresa donesen je Zakon o obnovi Dubrovnika, za sigurno i zbog rezultata u dotadašnjoj obnovi i spoznaje vladajućih da je potres ostavio teška oštećenja na svim spomenicima kulture dubrovačkog područja.

Radilo se stručno, u skladu s tadašnjim tržišnim mogućnostima i važećim zakonskim aktima, ali s dosta originalnim izvorima prihoda. Za obnovu Dubrovnika odvajao se, primjerice, postotak od poreza na pića, prodaj-

ne suvenira, dio poreza od prodaje nekretnina spomenika kulture, dio prihoda Hrvatske lutrije, dio poreza na dohodak poduzetaca u Dubrovniku, postotak cijene vožnje žičarom, te cijene organiziranog pregleda Grada itd. U tu je svrhu 10 posto porastao porez za prodaju alkohola i suvenira u dubrovačkoj povijesnoj jezgri. S Pavom Župan Rusković iz Atlasa dogovorili smo da dio novca od prodanih karata od karata utrošiti u obnovu pokretne sakralne baštine i svi smo u konačnici bili zadovoljni – spominje

se naš sugovornik.

Petrinja po Mletačkoj povelji

Dodaje kako ni kadrovi specijalizirani na poslove obnove tada nisu bili deficitarni. Građevinar i GP Dubrovnik bile su onda moćne tvrtke sa starim meštrima najrazličitijih profila:

Veći su problem bili restauratori kojih je kronično nedostajalo. Danas pri Sveučilištu imamo odjel restauracije i dovoljno osposobljenog kadra, no tad ga je baš manjkalo. Mnogi su se nudili, ali nismo mogli prihvatiti nikoga bez valjanih referenca, osim tada "malog" Restauratorskog zavoda Hrvatske i Restauratorskog zavoda Slovenije. Primjerice, suradnja s "Hochschule Köln" traje do dana današnjeg. Nijemci bi nam dolazili u proljeće, mi bismo im osigurali smještaj, a oni bi radili restauraciju. Povezali smo se 1980-tih i s Poljacima iz PKV Krakova, pregovarali smo i s restauratorima iz Kijeva, no rat je prekinuo moguću suradnju s ukrajinskim restauratorima – govori Letunić kojega pitamo za stručno mišljenje o obnovi povijesne jezgre Petrinje gdje je polovica starinskih kuća iz doba Austrougarske Monarhije srađena sa zemljom:

Ključno je zadržati autentičnost ambijenta i urbane karakteristike prostora koje će pridonijeti oživljavanju, a ne razaranju postojeće urbane strukture. Treba dopustiti u skladu sa rezolucijom ICOMOS-a iz 1972 i Mletačkom poveljom, slobodnu upotrebu novih tehnika i materijala gdje su srušeni objekti do temelja, ali uz poštovanje postojećih odnosa masa, gabarita, mjerila, ritma i završnog oblikovanja neposredne okoline, kao i duha ili karakteristika gradskog ambijenta u cjelini.

Vrlo uspješna takva rješenja interpolacija su, primjerice, vidljiva na glavnom trgu u Bruggeu u Belgiji, a podsjećam i na uspješnu nadogradnju povijesnih zidova i nadogradnju osnovne škole u Gradu, Muzičkoj školi, sanitarnog bloka u Gradskoj luci.

Proširenjem obuhvata Zakona o obnovi Zagreba ili donošenjem novog zakona za Banovinu osigurati će se uvjeti za obnovu domova stradalih stanovnika Sisačko-Moslavačke županije koji su trenutačno u našim mislima – zaključuje naš sugovornik.